

is, dat ze zoo door kleine verhoudingen in eerste verhouding. Een d op dit vlak, n een heilend open zet, wil it. deel van het aantekenen zakenman, die it het menig heel weer op ten eenenmale in men ver-

SCHILDER.

WEEK

God den mensch.
Rev. A. Herbert
ald door W. L.
H. Kok N.V. te

dezen mooien, e Gray in Ja- fd en bekend ag der sexen. ok direct uit- eel het werk od van liefde, schiep, heeft i worden aan- i leven te ver- een schoon om het sekse- Zijne schep-

eten hoorders zullen moeten

thoekige plan m, zooals bij

delijk te doe- eer begeerens- rontgalerij ge- ige zitplaatsen

zich niet leet- ngen zijn niet- ar.

en, waar vele- en, is gekomen- hetzij in de-

de Jonge, B.N.A.

ten of wel in

hand liggende den rechthoek, geen uitzetting et den afstand- orders.

inkkaatser van 0 M. voor goed en woord geen stand voor het voor het zien- ker en diensten- die beiden,

a geheel ande- een oplossing- wien, die aan- moeten bieden.

ijnt het type B- zonder geliefd

we het overal- deze eeuw zijn

selen te maken. Ik ga dus van het punt uit, dat de sexuele elementen in onze menselijke natuur, wel verstaan en goed behandeld, ons leven rijker, onze gezondheid en werkkraft sterker en ons geluk waarachtiger zullen maken. Ik geloof dat er in de hedendaagsche wereld niets noodiger is, dan dat wij den weg afbakenen, waarop deze geduchte macht in ons aller leven ons helpen kan, dat leven op een hooger peil te stellen, en zoo mede te werken aan den opgang van het geslacht." — Dat is de juiste, de verheffende gedachte, die als waarde- volle grondtoon telkens in dit christelijk boek weerklinkt.

De eerste vertaling, ook bij den heer Kok uitge- geven, droeg tot opschrift: Man en Vrouw vóór en in het Huwelijk.

Deze titel was, ten opzichte van den inhoud van Gray's werk, zeer onjuist. Gray beziet man en vrouw niet alleen in hun onderlinge verhouding van liefde, hetzij dan voor of in het huwelijk. Neen, wat Gray vooropstelt is dat God de men- schen geschapen heeft als man en vrouw, en dat het dus Gods wil is, niet alleen het menselijke geslacht uit man en vrouw op te bouwen, maar evenzeer door die spannende verhouding de ont- wikkeling te doen doorgaan van het geestelijk ge- schiedkundig leven der menscheit. Daarom is de verhouding der sexen bedoeld als verlevendiging, activeering, als heiliging van het menselijke leven.

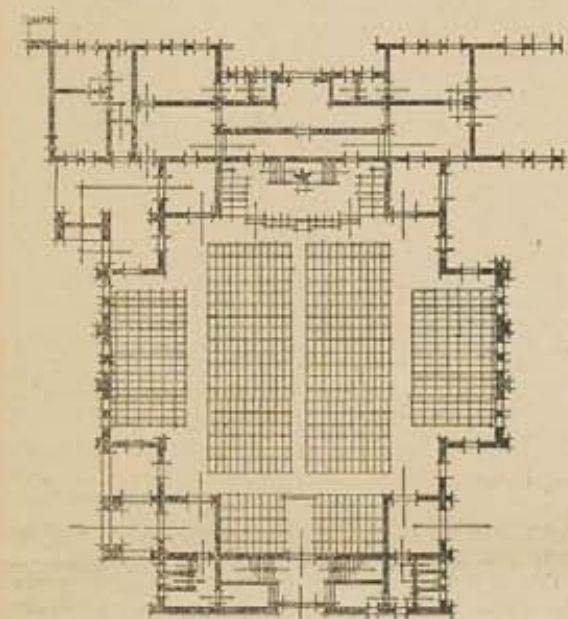
Alleen daár, waar de sexen voor elkaar en voor zichzelf de geboden eerbied dragen is inderdaad een hooger levensontwikkeling mogelijk, zooals God dat heeft gewild. Heel het leven komt daarmede op hooger plan, ook het geluk van man en vrouw in het huwelijk. Wat Gray U zoo duidelijk laat zien is dit, dat telkens en telkens weer het leven zich verdonkert in de verhouding der sexen, dat wat God zoo ten goede heeft bedoeld, door de hartstocht en de zonde wordt verwoest; dat on- edele motieven, verkeerde begeerten, minderwaar- dige gesprekken het beste van het menselijke leven neerhalen. Dit gaat des te gemakkelijker omdat in het innerlijk van den mensch zooveel zedelijke zwak-

De transeptvormige verbredingen zijn nu eens rechthoekig — de oorspronkelijke vorm — dan weer afgeschuind, zoodat het de helft of iets minder van een achthoek vertoont, terwijl elders — en dit komt nog slechts weinig voor — het transept in plan een driehoek is.

In het eerste geval zullen de banken in de tran- septen gewoonlijk in de richting van de lange as zijn geplaatst en dus dwars op die van het „midden- schip" staan.

Dit brengt tweërlei bezwaar met zich voor de- genen, die in deze banken plaats vinden. In de eerste plaats zien ze, als ze de oogen opslaan, aller- eerst de in het middengedeelte gezeten hoorders „en profil", wat afleiding en erger kan veroor- zaken.

In de tweede plaats moeten ze, om den prediker

Afb. 7. Ontwerp Geref. kerk, Den Haag.
Architect: H. Sutterland.

te zien, het hoofd vrij sterk in zijwaartsche rich- ting draaien, wat tot ongemak en tintengevolge tot onrust aanleiding geeft.

Worden bij dezen kerkvorm ook zijgalerijen toe- gepast, dan geldt het laatste ook in sterke mate voor de daar gezeten hoorders.

Teneinde deze bezwaren te ondervangen, werd toevlucht gezocht in een op zichzelf logische schik- king der zitplaatsen in concentrischen vorm met den kansel als middelpunt.

Met concessies aan de praktijk werd dan vaak de cirkelvormige vorm der banken door den veel- hoekigen vervangen.

Bij doorvoering van dit systeem van plaatsen- schikking bij de rechthoekige transepten komt men tot onbenutte hoeken en aesthetisch zeer onbevredigende oplossingen.

De lijnen van de banken zullen dan immers de

heid en zonde ligt. Bij een juiste verhouding der sexen hebben man en vrouw dan ook niet alleen ieder hun eigen gezinstak, maar ook een verschil- lende maatschappelijke roeping. Man en vrouw moe- ten leeren om samen te werken niet alleen in het huwelijk maar over heel de breedte van het volle menschenleven. Deze beide verhoudingen der sexen, in en buiten den gehuwden staat zijn in alle tijden dan ook onder elkanders invloed. Waar goede ver- houdingen heerschen in het maatschappelijke leven tusschen jongens en meisjes, tusschen mannen en vrouwen, zijn ook de huwelijks toestanden goed. Beide de gehuwde en de ongehuwde levensstaat zijn dan geëerbiedigde standen in de maatschappij met al het goede daaraan verbonden. In onzen tijd zijn de toestanden in het ongehuwde leven slecht en dienovereenkomstig worden de verhoudingen in het huwelijk ook minder goed. De emancipatie der vrouw dreigt zich zelf voorbij te gaan, en schijnt in onzen tijd niet veel anders te beoogen dan de rechten op te eischen, die men — terecht of ten onrechte — meende het privilege van den man te zijn. Ik bedoel nu niet alleen de vrijheid van be- weging bij nacht en ontij, het rooken, de wijze en aard van allerlei werk, maar vooral ook de zede- lijke vrijheid die de vrijheid meent voor zichzelf te moeten opeischen. Hier openbaren zich in onzen tijd degeneratieve cultuurinvloeden, die het Euro- peesche leven zullen vernietigen, indien God het niet verhoedt! De litteratuur is er vol van dat in de laatste jaren een toestand dreigt te ontstaan in de verhouding der sexen ten opzichte van elkander en ten opzichte van het maatschappelijke leven, die schreeuwt om verbetering! Wat aan de massa eerst langzamerhand bewust gaat worden, stond velen denkers reeds lang met schrik en beklemming voor oogen; hun waarschuwend woord wordt dan ook, indien ik wel zie, niet meer met zulk scham- per en sceptisch lachen ontvangen, als dit wel het geval is geweest. Maar men ziet niet, waar de wortel van het kwaad gelegen is; men blijft aan de uitingen hangen: lichtvaardig gesloten huwe- lijken, steeds scherper doorgevoerde geboorte-beper-

hoofdlijnen van den plattegrond onder allerlei hoe- ken snijden, wat opvallend leelijk is, vooral als de lijnen van den rechthoekigen grondvorm nog door sterk sprekende galerij-balustrades worden geaccentueerd.

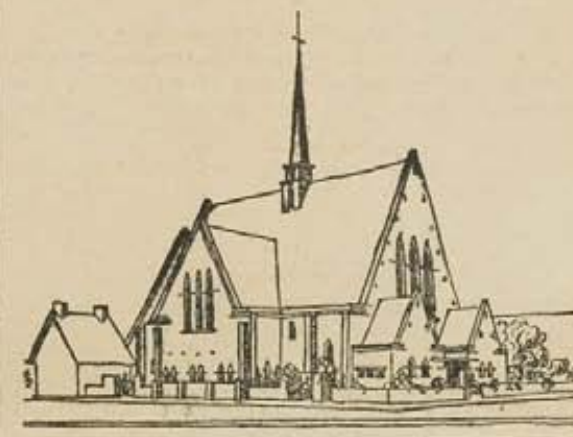
Vermoedelijk heeft dit onbevredigende resultaat geleid tot den half-achthoekigen of driehoekigen vorm van de transepten, waarbij dan aan één der transeptwanden de banken evenwijdig geplaatst kon- den worden.

Met dat type naderen we dan echter den radialen vorm, waarover hieronder meer.

Het is duidelijk dat bij de weinig-bevredigende eerstgenoemde oplossing — de rechthoekige tran- septvorm — de kruisvorm het best tot uitdrukking komt.

Al naardat de breedte van het transept dezelfde of kleiner is dan die van het middengedeelte, is dan gewoonlijk de hoogte van het dak van het transept gelijk met of lager dan die van het dak boven het middengedeelte.

Ongeveer in dezelfde mate komt het kruis in den opbouw meer of minder tot uitdrukking.

Afb. 8. Ontwerp Geref. kerk, Den Haag.
Architect: H. Sutterland.

Als voorbeeld geven we hierbij een ontwerp voor een kerkgebouw in den Haag (niet uitgevoerd). Afb. 7 en 8.

Op afb. 9 in het eigenaardige haaks-op-elkaar-stui- ten der banken duidelijk te zien. Door het aanbren- gen van een scheidend looppad ware dit bezwaar althans tot iets geringer proportie terug te brengen, zooals dat op den in afb. 7 gegeven plattegrond in toepassing is gebracht.

De afbeeldingen 9 en 10 geven een voorbeeld van het type C. De rechthoekige hoofdruimte is in zijwaartsche richting met beukvormige rechthoeken vergroot.

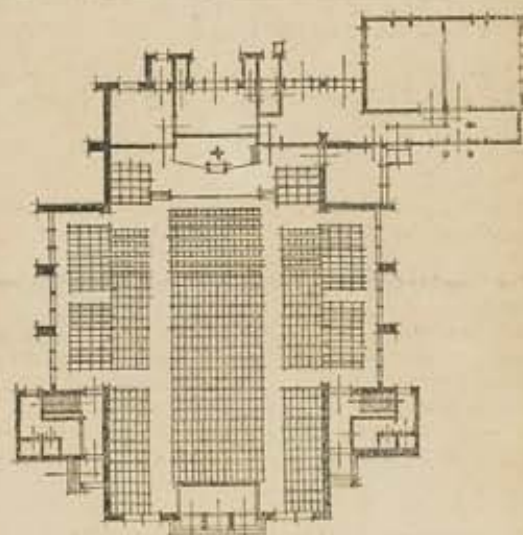
In plan en opbouw is hierdoor de kruisvorm niet meer in het geding, doch is a.h.w. een haltype verkregen, waarbij intusschen alle bezwaren van de schikking der zitplaatsen in niet minder sterke mate gelden, ook wat betreft de zijgalerijen.

king, toenemend aantal echtscheidingen, enz. Er ontstaat ook een zekere vrees om tot den huwe- lijken staat te kunnen besluiten. In plaats van een gemeenschappelijk arbeiden der beide geslachten treedt veeleer een verbitterde strijd van den een tegenover de ander. De eerbied der sexen gaat op deze wijze in het maatschappelijk leven lang- zaam maar zeker verloren. De vrouw dringt zich naar voren; zij kan haar natuur nu eenmaal niet veranderen, en is dien ten gevolge voor den man veel te gemakkelijk te bereiken. Buiten den gehu- wden staat behoort een behoorlijke eerbiedwekkende afstand te worden onderhouden, van der jeugd af aan! daar dit niet geschiedt, worden de toe- standen in den gehuwden staat steeds slechter.

En van dat dynamisch verband der sexen, waar- uit zooveel heerlijk levenswerk naar Gods bevel kan uitgroeien wordt alleen maar de keerzijde open- baar: lust, die zichzelf doodt, en openbaring van begeerte, die gevaarlijk en tijdelijk is, en waaraan het menselijke leven verkwijnt!

II.

De nieuwe titel waaronder de 2e vertaling van Gray's boek ons nu wordt aangeboden, is dus een veel juistere en moet ook aan een veel breder rubriek van lezers tot lezing opwekken. Man en vrouw schiep God den mensch! En ondanks alle vertoebelingen der zonde, ligt de schoonheid van het menschenleven in de voortdurende betrekking van man en vrouw. Dat heeft God zoo gewild. Zeker, de verkeerd begrepen en de onnatuurlijk toegepaste liefde der geslachten heeft de wereld overdekt met levenstragedien en levenswee. Maar de liefde der sexen blijft! „Voordat wij hebben geleerd er een werktuig tot volmaking des levens uit te maken, kunnen wij niet verwachten, die levensvolheid te bereiken, die de God der liefde ons wil doen smaken!" Maar om dat nu juist en grondig te verstaan, moeten wij zooals Gray zoo juist heeft gezegd de kennis der feiten aandurven en door die kennis tot wijsheid komen. De wijze waarop hij U deelgenoot maakt aan de hier noodige

Afb. 9. Ontwerp Geref. kerk, Den Haag.
Architect: J. P. Logemann, B.N.A.

Bij dit type is het wel moeilijk om in den opbouw het „kerk"-karakter tot uitdrukking te brengen en is een toren dikwijls een zeer welkom element om

Afb. 10. Ontwerp Geref. kerk, Den Haag.
Architect: J. P. Logemann, B.N.A.

op de „hal" meer of minder duidelijk het stempel van „kerkgebouw" te drukken.

Vanzelf kan in zoo'n geval de protestantsche kerk- idee niet zuiver tot uitdrukking worden gebracht, noch in grondplan, noch in opbouw.